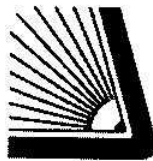

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَلَمْ يَلَمْ يَوْمًا

تربیت از منظر قرآن و سنت

فاطمه مکیان

انتشارات نظری

www.ketab.ir

۲۵۱۱۰۶۰

سرشناسه	مکریان کاشان، فاطمه/۱۳۴۱
عنوان و نام پدیدآور	تربیت از منظر قرآن و سنت/فاطمه مکریان
مشخصات نشر	تهران: انتشارات نظری ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	۲۴۸:
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۲۸۹-۴۰۵-۲:
وضعیت فهرست نویسی	نیفا:
موضوع	تربیت خانوادگی - جنبه های مذهبی - اسلام
موضوع	تربیت خانوادگی - احادیث
موضوع	تربیت خانوادگی - جنبه های قرآنی
رده‌بند: شنگره	۱۳۹۴:ت ۴/م ۷/ت ۴/۵۳/۲۵۳ BP
رده‌بندی دبیری	۲۹۷/۶۴:
شماره کتابشناسی ملی	۴۱۷۲۶۹۶:

انتشارات نظری

نام کتاب: تربیت از منظر قرآن و سنت

نویسنده: فاطمه مکریان

نوبت چاپ: اول-۱۳۹۵

شمارگان: ۵۰۰

«کلیه حقوق چاپ و نشر مخصوص و محفوظ ناست. ممنوع است.»

دفتر مرکزی: تهران، خیابان ولی عصر (عج)، خیابان سید جمال الدین اسدآبادی، یوسف آباد

نیش خیابان فتحی شقایق، جنب بانک انصار، پلاک ۳۲، طبقه ۲، ۱۰۱۰۱۰۱۰

www.nashrenazari.com **info@nashrenazari.com**

تلفن: ۸۸۱۰۲۷۷۵ همراه: ۰۹۱۹۰۱۲۹۴۵۵

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ ریال

پژوهش حاضر در صدد پاسخ به چگونگی نقش تربیتی الگو شناسی از منظر قرآن و سنت می باشد. برای رسیدن به آن، سؤالاتی مطرح می گردد. اولین پرسش این است که آیا وجود الگو و تبعیت از آن در زندگی انسان امری ضروری می باشد؟ برای رسیدن به پاسخ، فصل دوم در ضرورت وجود الگو و شناخت و تبعیت از آن بر اساس دلایل قرآنی و استدلال های عقلی اثبات شده است. از آنجا که مسئله تربیت بر انسان القا می شود و این موجود دارای مراحل سنی و جنسیت و جنسیت متفاوت است، این سؤالات مطرح می شود که دیدگاه قرآن و سنت در مورد نقش تربیتی الگو شناسی در دوران کودکی چیست و چه مصادیقی را معرفی می کند؟ بنابراین فصل سوم باهدف بیان نقش تربیتی الگو شناسی در دوران کودکی پسران و دختران از منظر قرآن و سنت تدوین شده است و با استخراج مصادیق آنها در کتاب و بررسی

آیات در تفاسیر مختلف و بیان معصومین علیهم السلام از روش هر الگو، نکاتی به دست آمد که در پایان فصل نتایج کاربردی آن نیز ارائه گردیده است. پرسش دیگری که مطرح می‌گردد این است که قرآن چه نظری در مورد نقش تربیتی الگو شناسی در دوران نوجوانی و جوانی دارد؟ فصل چهارم به پاسخ این پرسش پرداخته است و نقش تربیتی الگو شناسی در دوران نوجوانی و جوانی دختران و پسران را بر اساس الگوهای قرآنی بررسی نموده است. پرسش دیگر این که الگو شناسی در دوران میان سالی و کهن سالی چه اثر تربیتی دارد؟ به منظور پاسخ به این پرسش در فصل پنجم نقش تربیتی الگو شناسی در دوران میان سالی و کهن سالی مردان و زنان بررسی شده است. به طور خلاصه با توجه به تحقیق انجام شده پاسخ سؤال اصلی چنین است خداوند خالق انسان و نیازهایش و مبدأ و مقصد خلقت او می‌باشد و به دلیل احاطه همه جانبه پروردگار به انسان، بهترین شیوه‌ها را در تربیتش بکار گرفته است. یکی از کوتاه‌ترین و روشن‌ترین روش‌ها، معرفی اسوه‌هایی از جنس او و با نیازهای او می‌باشد و به همین جهت این الگوها را در قالب‌های گوناگون و سنین مختلف در زمان‌ها، مکان‌ها و فرهنگ‌های متفاوت به وجود آورده و به وسیله ایشان حجت را بر خلائق تمام نموده است. با رجوع و تمسک به روش زندگی و

تصمیم‌گیری‌های این الگوها می‌توان تربیت دینی را در جامعه به نحوی خدایسندانه اجرا نمود. در پایان، راه‌کارهایی بر اساس مطالب مطرح‌شده در فصول و با جمع‌بندی نتایج به دست آمده، ارائه می‌گردد.

www.ketab.ir

۱۱	پیش‌گفتار
۱۵	فصل اول
۱۷	مبحث اول: کلیات
۱۷	مطلب اول: بیان مسئله
۱۹	مطلب دوم: پیشینه تحقیق در این زمینه
۲۲	مطلب سوم: ضرورت بررسی موضوع
۲۳	مبحث دوم: مفاهیم
۲۴	مطلب اول: مفهوم واژه نقش
۲۴	مطلب دوم: مفهوم واژه تربیت
۲۵	مطلب سوم: ریشه لغوی تربیت در قرآن
۲۶	مطلب چهارم: ارکان تربیت
۲۷	رکن اول: مربی

- ۲۹ رکن دوم: متربی
- ۳۱ رکن سوم: مواد تربیتی
- ۳۱ رکن چهارم: روش‌های تربیت
- ۳۳ مطلب پنجم: مفهوم الگو در لغت و در اصطلاح
- ۳۵ مطلب ششم: مترادف‌های الگو (اسوه)
- ۳۵ مطلب هفتم: الگو در بیان قرآن
- ۴۳ مطلب هشتم: الگو در بیان معصومین علیهم‌السلام
- ۴۷ فصل دوم
- ۴۹ مبحث اول: ضرورت ایجاد و ساخت الگو برای تربیت انسان
- ۵۰ مطلب اول: هدف اصلی از خلدت انسان بودت و پرستش خدا
- ۵۱ مطلب دوم: نقش محدود و مشروط عقل در شناخت راه صحیح و الگوها
- ۵۶ مطلب سوم: یادگیری مشاهده‌ای و الگویی بهترین روش تربیتی
- ۵۸ مبحث دوم: ضرورت تبعیت از الگوهای مطلوب برای تربیت انسان
- ۶۲ مبحث سوم: نقش تربیتی الگو در زندگی انسان
- ۶۵ فصل سوم
- ۷۷ مبحث اول: الگوهای دوران کودکی پسران
- ۹۴ مبحث دوم: الگوهای دوران کودکی دختران
- ۱۰۲ مبحث سوم: نکات تربیتی حاصل از شناخت الگوهای دوران کودکی

۱۱۲.....	فصل چهارم
۱۱۵.....	مبحث اول: الگوهای دوران نوجوانی و جوانی پسران
۱۴۵.....	مبحث دوم: الگوهای دوران نوجوانی و جوانی دختران
	مبحث سوم: برخی نکات تربیتی کاربردی حاصل از شناخت الگوهای دوران
۱۶۱.....	نوجوانی و جوان
۱۶۸.....	فصل پنجم
۱۷۰.....	مبحث اول: الگوهای دوران میان‌سالی و کهن‌سالی مردان
۲۲۵.....	مبحث دوم: بررسی الگوهای دوران میان‌سالی و کهن‌سالی زنان
۲۳۰.....	مبحث سوم: نکات تربیتی حاصل از شناخت الگوهای میان‌سالی و کهن‌سالی
۲۳۷.....	حاصل کلام
۲۴۱.....	فهرست منابع

پیش گفتار

در دینی امروز که به گمان ظاهرینان، بشر در حال پیشرفت است، بعد باطنی و معنوی انسان اذیت گرفته شده است. هجوم فرهنگی و اندیشه‌های مادی به آنچه موجب تعالی روح و نفس ابروت، بیشتر از هر زمانی می‌باشد، به‌علاوه با افزایش رسانه‌ها به دلیل عدم وجود حریف در قرآن و ایمان به حقانیت آن حتی از دید مخالفان آگاه، این کلام و شریعت الهی، همواره مورد هجمه و حمله زیادی واقع می‌شود. لذا بر مسلمانان ضروری است که از قرآن و سنت با فهمیدن و عمل به آن‌ها محافظت نمایند و همین امر انگیزه‌ای قوی برای انجام و شکل‌گیری این پژوهش گردیده است. عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: «فَكُونُوا مِنْ مَرْتَبَةٍ وَ أَتْبَاعِهِ وَ اسْتَدِلُّوهُ عَلَى رَبِّكُمْ وَ اسْتَنْصِحُوهُ عَلَى أَنْفُسِكُمْ وَ اتَّبِعُوا عَلَيْهِ بَارَاءَكُمْ وَ اسْتَغْفِرُوا فِيهِ أَهْوَاءَكُمْ»^۱ پس شما در شمار عمل‌کنندگان به قرآن باشید، از قرآن پیروی کنید، با قرآن خدا را بشناسید و خویشتان را با قرآن اندرز دهید و رأی و نظر خود را برابر قرآن متهم کنید و خواسته‌های خود را با قرآن نادرست بشمارید.

گرچه در کلام الهی روش‌های گوناگونی برای هدایت بشر به کاررفته است اما از آنجا که انسان به‌طور طبیعی موجودی مقلد است، قرار دادن نمونه‌های عینی، بهترین شیوه تربیت در تمام سطوح سنی است. الگوها زمانی می‌توانند عامل تحرک و پویایی باشند که به‌خوبی شناخته شوند. برای آشنایی با شیوه زندگی ایشان باید به بررسی جنبه‌های ارزشی علمی و عملی این الگوها از منظر قرآن و سنت پرداخت. خداوند می‌فرماید: «لَا كُنُ الْبُرِّ مِّنْ اَتَقَىٰ وَ اَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ اَبْوَابِهَا وَ اَتَقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ»^۱ بلکه نیکی آن است که کسی تقوا پیشه کند و به خانه‌ها از در او برود | آن‌ها در آید و از خدا بترسید، باشد که رستگار گردید. از امام صادق (ع) نقل شده است: «الْاَوْصِيَاءُ هُمْ اَبْوَابُ اللّٰهِ عَزَّ وَ جَلَّ الَّتِي يُوْتِي مِنْهَا وَ لَوْلَاهُمْ مَا نَرَفَ اللّٰهُ مِزَّ وَ جَلَّ وَ بِهِمْ اَحْتَجَّ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَىٰ عَلٰى خَلْقِهِ»^۲ اوصیا پیغمبر درهای رحمت به‌سوی خدای عزوجل باشند و اگر ایشان نبودند، مردم خدای عزوجل را نمی‌توانستند و خدای تبارک و تعالی به‌وسیله ایشان بر خلقش احتجاج کند. ایشان در کلامی دیگر می‌فرمایند: «كُونُوا دُعَاةً لِلنَّاسِ بِغَيْرِ اَلْسِنَتِكُمْ»^۳ مردم را با غیر زبانتان دعوت کنید.

گفتنی است مشهورترین تقسیمی که در مورد مراحل و دوره‌های تربیت وجود دارد، تقسیم به سه دوره تولد تا هفت‌سالگی که همان کودکی است، هفت تا چهارده‌سالگی که آغاز دوره نوجوانی و چهارده تا بیست‌و یک‌سالگی که آغاز دوره جوانی است. در اینجا به‌تناسب گفتنی است که دستورات تربیتی مربوط به

۱. سوره بقره در آیه ۱۸۹

۲. الکلیلی الرازی، ابی جعفر محمد بن یعقوب بن اسحاق، اصول کافی، جلد ۱، کتاب الحجج، صفحه

قبل از تولد یعنی انتخاب همسر، ازدواج و دوره جنینی و بعد از بیست و یک سالگی و جوانی یعنی دوران میان‌سالی و کهن‌سالی نیز در آیات و روایات فراوان دیده می‌شود که در مباحث آینده هر کدام در جای خود بررسی می‌شود.

حضور آموزه‌های دینی به روش عینی و عملی در برابر انسان، باعث می‌شود که مواد آموزشی که همان اعتقادات دینی است در ساختار ذهنی انسان جای گیرد و ملبّد دستورات دینی به راحتی از او صادر گردد.

در قرآن پیامبر ﷺ و دیگر اولیاء الهی به عنوان بهترین الگو و اسوه معرفی شده‌اند که با رجوع به آیات دیگر و سنت ایشان در تمامی سنین می‌توانند بهترین نمونه عینی برای تربیت و حساب شوند.

کتاب حاضر با بررسی نمونه‌ها موجود در کلام الهی و سنت انمه ﷺ و شناخت این الگوها، شیوه‌های تربیت را ارائه می‌دهد که به صورت عملی مورد استفاده مربی می‌گیرد.